

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Leshon ḥakhamim

Mondshain, Zelig Tsevi

Lemberg, 605 = 1866

תורודה ארוק

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9513

קורא הדורות

שאלו ימות עולם

בינו שנות דור ודור

דברים ל"ב

וזה מאור יגזה לבנו בדרכי ה' ובגאווה ובגודל לבב כשור ממוכנו כי נביע
מרחוק ונספר שנים עצרו שני חיי גדולים חקרי לב ענקים צחורה וודע , אשר
מועצי יהודה ילאו , יראו עינינו וישמח לבנו כי נקרא צקפריהם אשר הסאירו
אחריהם זרקה , ואך תהיה תפארתנו תפארת צנים אצות מאוסרים כאלה מוסכילים
כזהר הרקיע בכל חכמה ותקיה , מקוררים ולילים דוברי לחות אשר רוח ה' דבר
צם ומלתו על לשונם . אשרינו ומה עוז חלקנו חס אכחנו כלר מגזע ישרים אשר
לקדושים צארן הנה ואדירי התורה אשר חפלטו צם לור ממונו חלצנו ומקצת צור
נקרנו , בהתיחסנו למשפחתנו חכמי ישראל אשר הנה לב העם (עקרים ו"א פ"י)
כראה חנפי חקר נאספו כדיצי עמים עם אלהי יעקב , וינצדו זכרם ה' לצחות
להגדיל תורה ולהאדירה . הן כשתווס על רוחצ לידה וכתפלא על מחשבותיהם כי
דמו ולסוכנו תהגה תהלות אל אלים אשר צחר צאנוס להאליל עליו ומחכמתו והפלה
אחד הישר צאדם אשר קאר רוח לו להיות למופת עמו לעלות צוועלות רמות צתור
אדם המעלה ולסכון מורומים .

ודגה אך ספרי דברי הימים לצית ישראל , יעצרו לפכינו הצני מרוס אשר
צני עליון כלם , ואס אמרתי אספרה כמו גודל תועלת קריאת ספרים כאלה אשר
נגד זקנינו כבוד יציעו ואס אחיה יקר מועלת דעת איס קורות עמו וחכמו , הן תקלר
היריעה והכיל , כי אס קריאת ספר תולדות וקורות איס אחד לצד עלה צתור האדם
המועלה היא רצ התועלת לאיס אשר חפלו להסלים נפשו צחכמה וצדעת וצכסרון
ולאדם אשר רלונו וחפלו צמוסר לחיות חיי ישרים ולעלות צדרך חיים למועלת
למוסכיל צעת יסתוכן כליותיו לדעת זאת צמה זכה זה אה ארחו מנוער לאשר צדרך
ציקה וכל מעגל ישר , כי יסור לראות איך גל המוסכה הלועה על פני התצונה ,
להציט כל כצודה פכיומה , עד נצעו לפכיו מלפומיה ומלאה בקן ירו לתורה ולתעודה
למען יאחו לדיק דרכו לסוור ארחות לרק מוספע ומישרים ישמח למנוע כל מעשי
חקפו ובצורתו ויקחו למופת לאחוז מעסה לרק , יראה מה עסת ויעסה כוונה
להוליא צסקידתו ווכח אל הפועל כחות נפשו המוסכלת למועלות רמות ומדות טובות
כרדומים צחנו , כי מוסכיל על דבר ימלא עוז סומר רלון יסיגהו , וצוזה דרכו
אשר לא יפלט כתיצותיו וצחשך ילך , צחשך סמו יכוסה וימות באין מוסר , כוואמה

החכם : אדם תועה ודרך השכל , צקהל רפאים ינוח , כי כזרע צארץ כן עמונים
 צקרצ איש ולצ עמוק הכשר דעת וחכמה וצטן וולידה . וצאפס יד חרוץ אקר
 כפולח וצוקע צארץ פורה ראש ולענה ישרש עד תלמיח גנה זרועיה , תעלה צלצו יראת
 שמייר וסית . לכן יד חרוץ השדר כל וזימות שוא ועשתנות כסל ותלמי לצו צכירו לו
 ביר ללדקה למען לא תעשה צאוקים כאקר הנה למצמרי הצלי שוא אשר חקדם
 יעוצו ולורחותיהם עקקים לחיות חיי השלוח . אם כן אמרתי רצ התועלת מקריאת
 חיי איש אחד , על אחת כמה וכמה רצו הטובות אשר תלמחנה לאיש ישראל כי יצא
 דור אצותיו וקדמוניות יחצוק , איך כה"י צני ישראל לבוי , איך לקחם אלהים לחצל
 בחלתו צהפרידו עמו ויעקב צחר לו יה לטבולה ומוולכת כהכים , וחצה יתירה נודעת
 לצרותיהם לצרם אלהים ללמדם דצר חק ונשפטו ופקודיו הישרים וגם נשא אותם
 על כנפי נשרים צמודצ גדול וטורח ארץ ליה וצמונה , לא עצר צה איש , וכתן להם
 דגן שמים לטבוע . וגפן הסיע ומוולרים נטע צארץ הצני אשר צחר לטכן שמו
 שמה , אחרי אשר גרש גויס צבלל תועבות עשו לקטר למעשי ידי אדם עץ ואצן
 שקולי אלילים לא אלה . ותורחו כלמוד כי צעת אשר שמורו צרית ה' ועדותיו כי הצא
 חכמה צלצם ודעת לנפסס ינעם אז וזימה שמוס הצוכה כלרם ווכל אקון ופגע .
 אולם צעת הפרו צרית וגצרו פרעות צישראל , אז נתנס אלהים צידי אויביהם
 ומציצ אשר העיקו להם כעגלה המלחה לה עמיר , וצהתכרצ עם וקצו עד ה' אז
 ישראל נוסע צה' וצוקסיו כי שלח לפניהם וולאך פניו חכם כוולאך ה' לצאות אשר
 שפתיו שמורו דעת והי' לעמו וצטח עז ונחקה מוצרם מים הזדוכים אחרי אשר קראו
 בדצות ולדקות השמייעו קונו אחרי נפלים ועשו חיל . שלם נוח לרקס כי שמורו חקי
 אלהים ותורחו כלרו צלצם , ונראה כי אך צחורה וצחכמה הצצר יד העם וצמישרים
 לאום וולאום יאונץ כדצרי החכם לדקה תרוום גוי . וגם רצ התועלת לאיש יצא
 עד דור אצותיו וישראל ליונים ראשונים וקדמוניות יחצוק עת יתגולל לפניו חיי חכמי דור
 ודור ודורקיו מופעלות תומימים צימי וגוריהם ועלילות וולעדי גצר כל חכם צדורו ,
 איך שמורו תורות חקי אלהים וולותיו , איך אהצו אלהים צכל נפסס וצכל מואדם
 ועלו מושיעים צהר ה' להוריד עז וצטחם תורה וחכמה , ואיך ליוו צניהם אחריהם
 לעשות ונשפטו ולדקה , ואיך אין די עולה וקרצן אשר לא נדצה לצם להקריצ על
 מוצח אהצת אלהיהם הטיצו לנפסס והלטידו לדרך עולם , למוכות ימיהם כן ידעו
 להציא לצצ חכמה עאקר ידעו אשר ימי חיינו ונעשים ורעים , לכן החזיקו צאמונתם
 אם גם לרות רצות אפפוס דרשו החכמה וון המילר והכחו צרכה אחריהם צספרים
 אולר כל כלי חנודה אשר הנה אור לנתיצתנו וצלעדס כחולמים היינו , כנשכל
 כצהמות נדמינו . כאקר הנה גם כן תכלית ספורי התורה הקוראים דורות מראש
 להגיד צנה יזכה גצר את ארחו ואיך ירלחו עושקו , כאקר אונר
 הרצ המורה פ"י לטליטי : דע כל ספור הוא לתועלת הכרחית צחורה אם לאות
 דעת שהוא פנה ופנות התורה או לחיקון ועשה וון המעשים עד שלא יהיה צין
 צני אדם עול וחמס וכן ענין ספור הוצול וספור קדום ועמורה ללמוד מהם ראי

על

על הדעת האמיתי והוא אך פרי ללדיק אף יש אלהים שופעים בארץ וכו' . והרב
ספורני בקפור כוונת התורה זה"ל : והוכוון בחלק הספורי זה הוא להודיע
בנסיון הקדמונים אורח חיים למעלה למוסכיל וזה זהודיע דרכי לדיקי הדורות ופרעי
פעולותם אשר צם ואלאו חן צעיני אל יחצרך לזען ילא אדם בעקצותיהם .
וכראה כי גם גלות החיל הזה אחרי אשר אצדנו ארלנו ועלעלנו טלעלה גבר והלך
ישראל בארלות קטות גולה וקורה אם חורת אלהיו בלבו ופי וולך שמה , אז נתן
אלהים חנו צעיני וולך וקרים ופרח וטה העם וטה עז ותגבה קוונתו בגבהו
צרוז דליותיו , כי עזולו צכיו למודי ה' לעלות בקלם החכמה אשר וולך ארלה וראשו
ונגיע השמימה ונפתחו לפניהם שערי צינה , אז עלו על גפי ורזוני ההלכה לפני
ולכים יתלבו ובעלתם קאלו כאשר ישאל אש צדצר אלהים , ואשרי קוונע להם כי
החכמה העוז לחכם וועטרה שלימים לפני וולכים הנחנו ותרחיצ לו , והגדולים חקרי
לז הן הנה אשר הקים ה' וועת לעת להאיר להעם ההולכים חסיכה ואין נגה , והן
המה היו וועזו לעומם ונשגצם לעתות צלרה כי ה"י כח זהם לעמוד זהיכל וולך
ורזני ארץ לדצר עוצ על עיזם ולגולל וועליהם חרפת וחרפיהם . כי רק אש קוונע
לשון עם ועם וידיו רצו לו לכלכל דצרו צונקפט ואשר ה' אלהים נתן לו לשון למודי
לו יד וקם צצית וצחוונות חורי ארץ יושבי על ודין להוליא לאור לדקת עמו .
זהיותו לו לפה ולמליץ צריצו ריצו צחכמה הטובה וכלי קרב . וצוקור חיים שכל
צעליו יליל ונוות וטיס להרג , בקום עליהם אדם צחרות אפס צם ויחרלו לשון
רמיה נגדם להצאש ריחם צעיני אדוני הארץ , בקום עליהם אנשי זדון בעלילות
רשע להחנפל ולהחגולל על נקי להרג חנם , אז הנה צחכמתם יוליאו לדקות ישראל
כאור קוונע , ונקדש ה' צם לעיני עומים רצים ועם יעקב נושע ונולוקתו צתצותם .
והנה תורה לזה לנו וטה היא כח וועשי ה' חגיד לעמו ראשונות תשמיענו
וקדמוניות תחיה לנו , את אשר קרה לזון היום אשר צרה אלהים אדם על הארץ
עד נה"י ישראל לגוי וגם ספרי כציאינו אשר יגידו הצלות יספרו קורות אצותינו
וגם הנה צתצותם כלם יספרו הקורות אשר נה"י ונראשית עד נתן אלהים לעמו
נחלת גוים וישצ ישראל ארלו שאן אש תחת גפנו ותאנתו . גם אחרי כפול ארלנו
סנית ציד לר וגלה כצוד ויעקב וילא ונצת לזון כל הדרה כי אש חכלה ארונותם
וצני לזון היקרים הנקולאים ילאו ונונה שצי לפני לר ועדר קיות יעקב נפזר לכל
עבר ופכה , וילכו באשר הלכו עד כנפות הארץ ונגוי אל גוי ונונולכה אל עם
אחר . אפסו חווי עליון , חדלו דוצרי לחות חדלו , פקו וועת צתי קדשנו
נהרסו וצית ישראל אשר צבו על ונצצתם הלכו אל אדנות נכר , אז תלו על ערצים
כנורותיהם צעת קאלו קוציהם דצרי קיר . וגם אפסו כותצי קורות עם ישראל
חמו וקפרי התלחות עצרו עליו . רק זעיר קם זעיר קם קמו אנשי חיל חכמי
לצז וחרתו על לוח צענו צרזל ועופרת אשר קרה לאצותינו , אחרי הפץ ה' אותם
לארלות וצעומים התצוללו . ואשר לרות האחרונות השתכחו הראשונות החרישו
ולא דצרו ואלמו דצר וקולר רוח וועצודה קשה (אמר רשב"ג אף חנו ונצצין את

הנרות אצל וזה נעשה שאם באתו לכחוב אין אלו מקפיקים (שנת י"ב ע"ב) ומשחרב
 בהמ"ק אין לך יום שאין בו קללה) (קוטה פ"ט) ואך כלולל צמים אדירים ולועק
 להעומדים ציצטה להליבו ומצולת שטפתהו, הוא לא יספר כל אשר מלאתהו אף
 מועדו קרקוליו צעת כבי נהרות שחקו אצני שפת הכחל ושטפו וצקעו עפר כפות
 דגליו עד גרפו נחל, רק בקולר מלין יקרא לעזרה, לא יבזיר אמרים רק היא
 באחד: הושיעני. כן נשוע קול ענות קול יעקב יסויע כארצ מוארץ קולו
 צעת עזר על נפשו המים הזדונים. אולם צעת הרחיב הי לישראל קונו יחיד
 קגולה אשר יד להם בלשון וכתבו קורות אצותיהם אשר קפרו להם ולא בחדו
 מואצותם, עוד בהיות ישראל בארצו חי אש בצור חיל חכם ויודע לשומת יוסף בן
 מתתיהו הכהן המוכנה יאזעפוס פלאוויאוס מוצרע חשמונאים והוא גם כל מעיט
 בחכמה ולמד דעת חקי הכהגה המדינה. בהיותו בן עשרים ושש שנה נקע לרומא
 להלדיק נפשות קועי היהודים והכהנים אשר על לא חונק בכפס אקדם בליב הרומים
 אשר צירושלים להוצילם לרומא אל קיסר נערא. הוא לחם ומלחמות תנופה לפכי הי
 קנא לעמו ולמקדש השם, וצעת כציטת עיר ירושלים הליל רצים בתחוכו וקפרי
 קודש שצהיכל כי ואלא חן לפכי עיטוס, והוא כתב בלשון יוני טצעה ספרים
 המודרים ומלחמות היהודים ונעת היותם לעם עד חורבן ירושלים, והקיסר עיטוס
 ענד כבוד לראשו במכתב מהלל והליג ספריו צעקד הספרים אשר צרווא, ותחת
 מושלת הקיסר דאמאליוס אשר אהבו וכבדו כתב עשרים ספרים, צמו יוספר מקורות
 היהודים ויום ברא אלהים אדם על הארץ עד זמנו. ספריו נעתקו כמעט בכל לשומת
 איראפא. צעכת תקל"ה ילא לאור העתקה אשכנזית ומספריו היקרים (זהב טבא)
 (ועתה נעתקו ספריו על ידי החכם המלין טולמאן בל"ע)
 אחריו לא הי כוונהו אשר יכתוב זכרון צספר קורות עם ישראל רק ומפורים המה
 צד צצד צספרים טובים ולרוב כתבו רק קדר הדורות להתיחס חכמי ישראל למהלכותם
 לציית אצותם. כאשר עשה הרומצ"ס בהקדמתו ליד החזקה והנשכה והראצ"ד
 צדצרי הימים למלכי צית טכי. ולדעת קדר הדורות כתב התנא ר' יוסי ספר קדר
 עולם. וצספר גם הגדולים מערכת ספרים כותב יט ארבעה קדר עולם, לתנא
 ר' יוסי, קדר עולם זוטא ליעצן, קדר עולם כללי הש"ס להרומצ"ס וקדר עולם
 דינים לרי שמוחה. וקפר קורא הדורות לרצונו יוסף עוב עולם שכתב קדר תנאים
 ואמוראים. וכן נוכלא תולדות חכמינו וקורות הדורות צספר לנח דוד ציוחסין צטלשלת
 הקצלה קדר הדורות וספר גם הגדולים. וטנים האחרונים הכי כצדדים. על ספר
 קדר הדורות כתב צעל גם הגדולים: הן הראבו את כמו בתלמוד ועולם בקיאמו
 דכל רז לא חנכ ליה, והרגיל צו יכיר גדולתו כי הצבלי והירושלמי והמדרשים
 כמאן דמונה צביסתייה. וחלק התנאים והאמוראים וצנהילים את הרעיון. וצאנות
 ישחונם הקורא על ידיעת הנוצר הזה והוא כתב: על צעל טלשלת הקצלה טפכתי
 קוללה להסיר קולת ון הפקולת. וכן מלרף לחכמה ליט"ר כתב: צעל טלשלת הקצלה
 קלקל חצרו כצצים עד שהאמת טצתוכו אינו נכרת. וספר לנח דוד אס כי הלך
 צדרך ישרה צקדר דורות המוכרים צתנ"ך אצל צקדר תנאים ואמוראים הלך צקלרה

נקטו חד צדקה . והחכם צעל היוחסין ישועות חסן הפלח לעשות באקספת חכמו
 המטכה ואמוראים מהתלמוד . וחזן הספרים המעטים כספר שצטו יהודה וכדומה
 שומדצרים מהמאורעות לעם ישראל כתצו רבים מהחכמים שחיו אחרי הגאונים
 בהקדמות ספריהם התלמות עצרו ראשיהם צעת הלכו כבוסים בגולה , גלות שפאטיען
 וספרדי ופרטוגאל , וככרים הכצידו עולם עליהם , שפכו דמי אלפי אדם והעלו על
 יקוד אש רצנות אכסים חפי פסע לומען הצלע , אומר אויב ארדוף אשיג לחלק שלל
 ומתורחם ילמדונו איך הקים ה' להם מושיע ורצ והלילס על ידי חכמיהם צהיות
 להם למוליץ להוכיח צר לצס ונקיון כפס . ונראה כי גם השליך ה' אותם אל ארץ
 אחרת ארץ אוכלת יושציה , וקרב העם קרא אש חכם להוליח לאור לדקה עמו .
 ובס לעת כזאת ריוח והללה יעמוד ליהודים על ידי משכילים וציינים צכל חכמה
 ומדע ולסונס לחות מדצרכה , כהרב הלדיק גציר לחזיו נדיצ ושוע השר **משה**
ביאנטיפיארע ה' יאריך ימיו צנעימים , והמליץ לו יד ושס צלסקונת החכם
אדארף קרעמיע נ"י וכסנה צעיר המהוללה ווינא , פאריז ומדצרים עוצ על
 עומס ושלוס לזרעס .

ועוד צה התועלת כי נקרא תולדות חכמינו צספרי דצרי הימים לצית ישראל
 כי נראה איך אצותינו ומקרו למות כפסס לומען קדושת השס ולא ונשו מודתס , גם כי
 י' אויב לארץ כלחם ודומס שפך כמים , אז תחדש צקרביו האהבה העטורה
 לדתנו אשר צדס אצותינו נחתס . כי לא רק צינני התכאים אשר עמדו יון ורוני
 להשכיח תורה , כמו סמולא ירושלמי צרכות פ"ע ר' עקיבא ה"י עומד וכידן לפני
 עורטקורפוס סנחפס על שה"י עוסק צתורה ומלכות יון גזרו שלא יעסקו ישראל
 צתורה וכמולא צמדש כסולד רצי גזרו שלא לומל אז אח צנו , אך גם צדויות
 אחריהם תחת מושלת עומים אשר עוד לא נגה עליהם אור החכמה , ועוד לא הלחת
 צהס אהצת אדם כאשר לעת עתה , אז צעת סנלח הדת עוררת ונדכים ושנלחת חנס
 על עומי , רדפו ישראל חרומה צעלילות רשע , כמולא צספר שצטו יהודה צפרטות
 וצאריכות צספרי קורות ישראל החכמים יאסע , גרען ודומיהס . נראה כומה קדושים
 וחכמים פסעו לטצח לוארס לומען לא יחללו צרית אלהינו ולצל הפר תורתו .
 הלא צכל לצצנו כחאומן להחזיק צומעו התורה אשר נוחיר רצ הרציו צעצורס
 כאשר שר השירה על הגצת הספר תורה החכם ריזער צספת אשכנו ונעתקה כומה
 פעמים צספתנו צצבורי עתים החדש להחכם יש"ר , ונקריאת ספורי קורות עומי
 נראה איך צכל לרתו שלח ה' לפניו ומלחך פניו ויושעו , וקיים צו הצטחתו היקרה אף
 גם זאת צהיותם צארץ אויציהם לא מואסתים ולא בעלתים לכלותם כי אכי ה' אלהיכם
 כאשר דרשו ומגילה פ"א , לא מואסתים צינני הכסדים שהעומדתי להם דכיל
 וחציריו ולא בעלתים צינני הונן שהעומדתי ומדכי ואסתר לכלותם
 צינני היונים שהעומדתי להם שומעון הלדיק ומתתיהו צן יוחנן כסן גדול וחשמונאי
 וצניו להפר צריתיהם אהס צינני רומיים שהעומדתי להם צית רצי וחסו ידו רות .
 וצראותו תקועת אלהים סתר לנו ומלר ילרנו חולד צנפטינו אהצת אלהים אשר
 כפלגי מים לצ ומלכים צידו , כי הטע לצס לטוצ לנו , כי תחת אשר לפניס חרשו

מחשבות

בכדי ההרובים על קדוש השם נגד כיני וכנדי רודפיהם ולהתעורר קלף גואלי הדם
 המוקנאים נקמות דם השפוך חלילה לרדוף צלף את הצן בעון האז ולפקוד חטא
 אבות על בניו , רק כספר כל זאת לנענן להגיד תלמות יעקב וקוראותיו
 ולהשתומם על תוקף גדולת פרשת רכבי ישראל וקדושו , איך כעמוד צדק קמו
 נגד כל ונשטין צדקם ולא נשו כחוט השערה מגבולות גבלו ראשונים , איך יקרו
 צעיניהם חקי אלהים ונשפטיו ואיך אך זה לצדו להם לדקות ועז וצבל לרותיו ישראל
 עוד רד עם אל ועם קדושו כאמון , לצדד כלציא שכן ותלחו צושפטו ידו לא נש
 ונעדות אלהים ותורתו שמר בלבו , וכאציו הראשון יעקב איש חס שר עם אלהים ואנשים
 ויוכל . ואף שטומוהו ורצוהו בעלי חלים טסקי רומי קשת לור ויון ודמו לא יזכר שם
 ישראל עוד , אמרו שטומוהו וישטומוהו צטיט היון . וכאשר יענו עבדו
 וענו אותם , כן החכמה ירדה פלאים ועץ הדעת עמד כאלה צשלכת נוצלה עליה .
 כל כלכי פרחי הוד אשר כראה צארץ עת זרחה שמש רצונו סעדיה גאון , אלפסי .
 הרמזים , רש"י ונשוררי יה ראצ"ע ר' יהודה הלוי ר"ט צן גצירל וכהנה , כדפו
 נפלו לארץ נורח האולת וכסל רשע כי הפיח צהם ויאחו צליכית ראשם ועד הגפנים
 קומדו נתנו ריח , קציצם נקערה נאור נורח כהה ענות כסל ולדקת כצערים נודעת
 אשר הפכו דברי אלהים חיים צתורות נסגרות אשר התפארו לצא צקור ה' . הנה
 עושי עלקמאות וצטנות קדושים אשר הולילו מתעלמות שמו שמות צארץ , כי צמקום
 אשר פרחת תורת נשח וניינוני וחכמותו , צמקום יפה פרי זית עלה שמיר וקית
 וסדי החכמה עמדו צתה צמגרטי ערי יהודה , כל ונעיני דעת נסכרו שטמום פלאי
 שם אשר צדו ונלצם נורדי אור , ונהרי החכמה אשר הציעו אליהם בני ישראל ונהרו
 כזהר הרקיע יצאו ודללו ונוסליכי צאור חכה ללודר נפשות . והנה צעת הזאת
 כאלמו כל וננעיני ונורות ודוצרי שיר כי צכל עת לרה ליעקב אך הסכה צוער
 ויתנולח חנות נגד תשיה , הצוערים צעם צלחת יצערו וצצער כאש חנותם נגד דורש
 דעת . גם יודעי דת ונעיני דין קראו צגרון אל תדרשו חכמה כי השצוה כסוכלת
 התורה ותהי אורייתה . ואף הקים ה' צכל דור ודור חכמים ונחוכמים צכל חדרי
 התורה והמדע , נשוררים נעינים אשר זמרת יה צברונם , צכל זאת הנה האירו להעם
 ההולכים חשך אך בצרק הנאיר חשכת לילה עד ארגיעה ואינו . הרמזים ה'
 הראשון אשר עשה שלום צין התורה והחכמה כנולח צסדר הדורות וגם צסם
 הגדולים . הוא ה"י נזרע דוד הנולך ע"ה כך כתב הרב נהר"ר שלמה צן הרש"ץ
 צקי ונחנות ונלה . ונודצרי הרב ספר יחסין כראה שחי ע"ה שנה . והנה כל תוקף
 גדולת פרשת הרמזים איך כל פערי חדרי התורה והמדע לפניו נפתחים הנה ידוע
 לכל ישראל . והרמזין כתב אליו צאגרתו לרצני לרפת ההוצאה צמלרף לחכמה דף פ"ח :
 הלא שאלתם עוצרי דרך המאריכים לשון המפליגים ונליכה צתהלת הרב הגדול
 צמעלת חקידתו צתוקף אמונתו צעולם ענותותו צגדולת יחוסו צנדצת כיסו צמועסיר
 הנפלאים צנוליו הנוראים צהיותו ציראת אלהיו דצק וחוסק וצתלמודו נושק אזהב
 דצרי חכמים ונחצקם הם נחמוד עיניו ונחמוד לכפשו עטרות לראשו . מי חכה

הלדיקים

ה' עמו וכו' . והנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ שכל ארלות ונלכות תיוון
 קהלות רבות עוסקות בחורה ובמלוה לשמן והיו תזכירין עם הרצ בכל קדיש בחייכון
 וציומיוון וצחיי דרצנא וטהה צר ויימוון אשר האיר עיניהם בחורה והעמידן בקרן
 חורה לצטל מהן גזרות קשות וכוצד המס מישראל כי הי' כטיע חלות ורומס ומעליהם
 עול הגלות הרים ויחלו מעט ומטא ונלך וטרים (כי חכוסים היו היהודים תחת
 מלכות ישמעאל לעצור דח וטהה) :

והנה האיש הגדול הזה יען חצר ספר המורה אשר מלא דבר תורה ואורה
 של חכמה, קמו עליו הרצנים הנעדרים ומחכות העולם וקראו ונלא אחרי ספרו כמו
 שאמר בספר עם הגדולים : וטודע שילאו עליו עסיקין באחרא דזקוקין . ואני בעניי
 אומר בא וראה תוקף גדולת ומעלת הרמזים ומעשיו לש"ס כי בחצור זה הפליא
 לעשות כי איזה ומפלספים יפן שעניניהם יסיתו כי הרמזים פליסוף גדול ומטיס
 און לדבריו צפי' יד החזקה . (וראיתי להגאון מהר"ר יעצן בספרו ען אצות דף ל'
 שהחליע לומר דלא חיברו הרמזים . ואיך יהי זאת שהרי הרמזים נח נפטיה צפכת
 ד' אלפים התקס"ב והמזוכה הגדולה שהי' ע"ד המורה כמו שצא
 באגרות הרמזים הי' צפיוס האלף החמיסי וא"כ עדיין לא עברו שלשים שנה ומפטירת
 הרמזים ואין גם אחד שאמר שהמורה אינו מהרמזים . גם הרמזים באגרתו אשר
 הפליא להגיד שצח הרמזים לא עלה על לבו לאמר שהוא וזויף . ועל ספר יד החזקה
 כתב סדר הדורות כי עשר שנים הי' יוסף רבינו וטהה בחדרו ולא ילא מהפתח עד
 ספי"מו . וכוספר צפדר הדורות דף פ"א הרמזים הי' ידע חכמת הרפואה
 ולשפות הרצה כמו ערבי יוכי וכסדי . ורש"י זל"ל מבצע התנא ר' יוחנן הסנדלר אשר
 דקדק מאוד בלשונו שרמז כוזה חדושים צפניו ארת קדמוהו צפירושו על מקראי
 קודש ועליו אמרו כל פירוש לרפתה השלך לאשפתח חוץ ופטרן דתא וצן פורתא ר"ל
 חוץ ורש"י ופטרן התורה ורצנו יוסף טוב עלם .

והנה בכל תוקף מפארת גדולת הרמזים מולא צפפר שלטת הקצלה וכדומה
 בי אחרי שהי' כתוב פירות ומשצחות על מלכותו קמו אנשי בליעל ציוני הרמזים
 ורד"ק ותחת שהי' כתוב על המלכה על הרמזים ומצחר האנושי בחצו מוחרס ומין .
 אמנם אח"כ שצו צחצוזה ותקנו המלכה כצראשונה . ואחר כן בא ר' יהודה
 אלחריזי המפורר המהולל וכתב על הרמזים : יוס עלו כל חכמי הצל אל מעלות
 רמים וגבוהים עלו למרום השכל , אך וטהה עלה אל האלהים . ואם באחי לכתוב
 את כל כבודו ורצ עשרו בחורה וחכמה ואת הטוב אשר עטה לעמיו , אלא מוגדר הקלור
 יקרא נא הקורא צפפרי החכם גרעען תולדות חייו ומיי הרמזים איך קמו מיימיכים
 ומכצדי הנחמיני , יען הרמזים המליא הקצלה ומלא ועד עתה צומחשכים הוסצנו . בית
 ישראל נחלק לשני ומפחות אהצני הורה וחכמה ואוהצני תורה וקצלה, ועוד עתה
 לאמר על שני הכחות דצרי ספר צחיכת הדת : בצרה המוחלוקת באמתנו מחד
 אנשי זאת הכת יאמרו על הכת האחרת שהם כופרים ומגלים פנים בחורה וישאר
 קולם

קולם אלל ההמון צצהלות עלמות וכת המהפלספים יאמרו על אלה שהם פתאים
 וסכלים ומכני אור התורה ורצתה הסנאה צין אנשי שתי הכחות וכ"ס צין סכלו
 שתי הכחות עד שקצה התורה כמעט לתורות רבות . לכן אל כתמה על החפץ
 אם נראה כי גם עוד עתה אשר כל האומות הולכים לפנים ולא לאחור צחמות
 העולם אם עוד נמלא צנו סונאי החכמות . כי כאשר נקרא קורות הדורות ונדע איך
 רק צלר לעמנו ונקולר רוח ונעצודה קשה טבה צאולת , וכרפא לישראל ונגלה כבוד
 החכמה . ואל עוד יריצ איש ואל יוכח אנוש עם דורטי החכמה כי גדולי חכמונו
 אהצו החכמות אף נרדפים היו ומכני עמוס , כאשר כתב החכם ברעעץ צתולדת חי
 החכם המפורר גצירל שהוכרח להרחיק כדוד ונארלו ומוולדתו להחיש מפלט לו
 מריצי עמו . צפרט צדור דעה הזה עלינו להלל ולקצח לחכמים צחכמות העולם
 אשר יהגו צתורה ה' וצה חפלים כי אלה אשר יאחזו צתורה וגם מחכמה אל ינחו ידם
 כונתם לשנויים כאשר אמר על חכמי זמנו צעל צחינת הדת , זה"ל : ואיך שיהי ראוי
 לדונם לכף זכות כי נראה שלא היתה כונתם צזה אשר ערצו שני המורדים התורני
 והעיוני יחד אלא להגדיל החורה ולפארה צעיני החכמים .

והנה אשר אונתי ונתועלת קריאת דברי הימים עוד זאת לצל כאמר כואש
 צקום עלינו אדם ומאנשי צריחנו , אלה שומרי ליון האומרים שוא לכס דורטי חכמות
 העולם כי שאלו דרכיה יתמוכו , צזאת כתנחם כי נקרא צספר אשר צכל עת וצכל דור
 היו סונאי דעת . יס אשר ונרוצ אהצתם אל התורה למען לא תנוש מפיהם ולקיים
 והגית צו יונם ולילה ימאנו צחכמות העולם , ויס אשר ראו דורטי החכמות צגדור
 צהתורה ונרוע לצצ , ויחרלו ונשפטם כי החכמה תזיק להתורה , ויס אשר הונה
 ונלמודי התלמוד ונפרטיו . אולם ונאשר אחזו התורה ערום צלי ידיעות שאר החכמות
 והטה אותם אלהים חכמה , לכן כל דבר חכמה ירחיקו , ודיעותם נשצטרו ונאגדות
 אשר יקצלו אותם כשפטום . הראצ"ד אמר על הרמז"ס : ולמה קרא לזה (שאמר על
 הצורא שיש לו גוף) ויין וכמה גדולים ועוצים ונמנו הלכו צזו המחשבה לפי מה
 שראו צנוקראות ויותר ונהה שהוא צדברי האגדות הנשצטות את הדיעות (הלכות
 השוזה פ"ג) והנה אם נראה אשר חכמים גדולים ועוצים ונמנו נרדפים היו
 כל ימי חייהם עקב שקידתם על הטוב והמועיל , וגדולי עמנו כהרמז"ס וכדמות
 העמודים אשר צית ישראל כשען עליהם גם הונה הכו משוט לטון אז יתנחם לצנו
 אם מורדי אור ישימו צנו תהלה .

גם גדולים הועלת ידיעת דברי הימים לצית ישראל צדת ודין כי נדע על
 ידיהם איך צה הקצלה אלינו , כאשר הולך ומונה תועלותיה לכפס עומל עומלה לה
 צתורה וצמלות הרצ צעל שלטלת הקצלה זהו קלור דבריו : ונתועלותיה צמולה להעיה
 קנאת הכופרים להרצות חכמה כי יראה שלטלת גדולי של יוחסי החכמים הונה הצורים
 אשר מעולם אנשי טס ואחריהם צפיהם ירלו סלה ללאת צעקצותם : ונתועלותיה
 צאזרות להודיע ולהודע הצורים שצצרו צאומתינו . ונתועלותיה צהוראה כי צדיעת

קדר קדינות תורת החכמים כדעה נרדפה לפסוק כצחרתי על פי הפרטים צידנו .
ומחשבותיה צניקים לפרסם ענין הנפלאות שעושה הש"ת בכל יום לישראל .
ומחשבותיה בקדושת ה' והוא להלתיז תקופת הקורא לקרש שם שמים בכל לצבו
ובכל כפשו וצכל ומאודו כאשר עשו שלימים וכן רבים . ומחשבותיה והיא גדולה
וחכלם והוא השתלשלות קבלת תורה מצע"פ ומאדון הנציחים ליהושע ומנונו לזקנים
וכן מדור אל דור ומרצ אל התלמיד עד שצא רבינו הקדוש שחבר המשניות ומנונו
עד רבינא ורבי אשי שחברו הגמרא ומהם אל עמודי הגולה שחברו פסקים ומהם
עד דורנו זה . וכן קדר הדורות מושג אחת לחת תועלות ידיעות הדורות מי
הרצ ומי תלמידו ואומר שזה נתיצ הישר אשר דרכו קדמונים הרצ אלפסי והמורה
הגדול רמב"ם להצין ולהורות קורא הדורות שאין הלכה כתלמיד נגד רבו ואחרון
נגד ראשון שלפניו . שנית שנוכל להקשות מדבריו על רבו (עיין שם ההקדמה
הגדולה המפורשה) וכן צעם הגדולים הראה לדעת כי הכרחי היא צפוסקים לדעת
המחברים מי קדם בזמן לפני מי לדוגמא הראצ"ד ז"ל ומגדולי הפוסקים הנה יש
שלקה : ראצ"ד הזקן , ראצ"ד בעל הטבות , ועוד ראצ"ד אחר , כמו כן הרצ"א
ר' שלמה בן אדרת , ר' שמשון בן אברהם . הרא"ש : הרא"ש ונליכיל , הרא"ש
מפליזא , הרא"ש ומוליטולא , דרשם ומקשר שם הגדולים שם תולאם . ועל דבר
קורות עם ישראל צפרנו מעת שריפת בית קדשנו כתצו רבים וכן שלימים החכם
יהקט , דעסויער . אולם הפליא עלה והגדיל תקיה ביתר שאת החכם המהולל
דאקטור גרעין צרעסקוויא אשר אסף בחפניו ידיעות כל הקורות אשר עברו על
עם ישראל וכדחי יהודה כאשר הנה שמה צארלות טובות , וגם תולדות גדולי עמנו
המאורות הגדולים וככזי אור צעמי החכמה אשר נפשותם לרורות צלור החיים
לאור צאור פני ונלך עולם , ואשר הנה חיים עורכה כלם כתוצים מנונו וצאלצע
הרצ החכם ש"ר מפראג החכם לוכן וכמוהם ולא על איש אחד לגמור המלכה
הזאת . ואכזי אשר כל ומנתי צקפרי להראות כי לימוד חכמות העולם זה לא צלצר
אשר אינו הוא נגד דתנו רק ומחוייבים אנחנו ללמד לידע אחדות הצורא ותוארו
הרמים , ולמען התעורר צקרצנו להצחו ויראתו להצין חקי אלהים ומשפטיו צלי
שום סיג הצלי שוא . לכן אורתי אקפר כל ומחוייבי איך אהצו החכמות למדו
וקלקלו אותם , לאשר חכמות העולם כחכמות החקצון ההנדסה תקופות ומזלות הנה
ידיעות הכרחית ללימוד התלמודי כאשר אמר בעל יערת דצט צקפרו ח"צ דף מ"ט :
כי מצעה נרות המורה שצמקדש הם מצעה חכמות כי ידוע כי חכמה הוא מוכנה
צעם נר חכמת אדם תאיר פניו ומצעה נרות הם חכמת חילוכים ונר מערצי היא
חכמת תורתנו הקדושה , שכינה צמערצ וכל החכמות ומשתלשלות ומתורתנו ומשם
מקורם ושם יסובו כי כלם הם נערות המפרתות את המלכה כו"ש הרמב"ם שם
לרקחות ולעצמות וכלם לריכים לתורתנו . כאשר הארכתי צזה ומצרתני קפר מיוחד
כי כל החכמות הם מפרראות ולורך לתורתנו כאשר חכמת גימטריא ואלגברא לריך
מאד למדידת עגלה ערופה ומדידת ערי לויס ומקלט ותחומי ערים . חכמת המשקלות

שהוא חכמת ויחאכיקי לריך לז"ד לרקרק להצין צמאזכי לרק ועול , חכמת הראי
 שהוא אפטיק לריך ז"ד הגדול לצרר זיפי מרחות מוקות מורים פרלופים ומוקים
 כפלאים וני שאינו בקי יאמר כי רוח זרה צחוך המראה . חכמת התכונה היא
 חכמת ישראל סוד עיצור לדעת מהלך תקופות ומוזלות ולקדש חדשים , חכמת
 הטבע אשר נכלל זו חכמת הרפואה בכלל לריכה מאד לחכמת התור' להצחין כאשר
 יכה איש רעהו אם יש בו כדי להמית . חכמת למחיס ומוחלצים כונה גדול כח
 החכמים בזה צעמן כלאים . חכמת אלקיינייא חכמת הליוור , וחכמת המוזיקא אין
 לדבר כי היא חכמת השיר , וכמו כן חכמת צעלי כיווסים שהיא נשפט הכולל וסוה
 לכל נפש הכל לריכין ז"ד לידע להצחין צין נשפט אלהים ונשפט בני אדם . חבל
 אמרו שאין רה"ק שורה אלא על מי שכבר קנה חכמה ומוסקלות בחכמות וצחקירות
 וכו' . והנה כאשר נשכיל צעין פקוחה צס"ס וצמודרשים כראה כי חכמי הס"ס
 היו צקיאים בכל החכמות והצבו אותם ואת דורשיהם ככראה מדצריהם היודע לחשוב
 בתקופות ומוזלות ואינו חושב , עליו כאמר את פועל ה' לא יראו (שצת דף ע"ה)
 תקנו בדכה לרואה חכם בחכמות העולם . שמואל ירחנאי שצח עלמו כהירין לי שצילי
 דרקיע . וספרו צצות דר"נ שאלכו ארצעה חכמי הס"ס לקבל פגי פילוסוף חזירים
 ואמרו האומר דבר חכמי אפילו צאומות העולם נקרא חכם (וגילה פ"ח) וצנתיות
 עולם כתיב התור' פי"צ : ומוה שאמרו הרואה חכם צאומות העולם יצרך צרוך
 שכתן וחכמתו כראה שיש ללמוד חכמות האומות כי למה לא ילמדון שסן מן הש"ת
 שכאמר יהצ חכמתא לחכמיין . וחו"ה בהקדמתו : והחכמי ונתחלקת לשלשה חלקים
 החלק הראשון חכמת הילירי והוא חכמת טבעי הגופות ומוקריהן והחלק השני
 הוא חכמת השמוס והוא חכמת המנין והשעורים וחכמת הכצצים וחכמת הגון
 והחלק השלישי חכמת האלהית והוא דעת האל י"ת ודעת תורתו ושאר המוסכלות
 וכאישים הרוחניים , וכל חלקי החכמה לפי מחלוקת עניינית הוה שערים פתחם
 הצורא ית' למדברים להסיג מהם התור' והעולם . ואמרו צמסכה תקופות וגימטריאות
 פרפראות לחכמה (אצות פ"ד) אמר סס תוסיו"ט ונאלתי להמגיד צריש פ"ח מהלכות
 גניצה שפירש תקופות שהיא חכמת החשבון וגימטריאות חכמת השעור פרפראות
 לחכמה פירש לחכמת התכונה הקרויה חכמה וצ"ה . וחכמי הס"ס קראו
 לפילוסופיה עיול צפרדס כמו שהוכחתי צמאמרי התורה והחכמה , כאמור חגיגה
 ארצעה נכנסו לפרדס . ואמרו ונגילה פ"ג הרצה לפו לדרוש צמרכבה ולא ראו אותה
 תינייהם , וחגיגה פ"צ מדפתח ר' אליעזר צן ערך לדרוש צמעסה מרכבה , וסס ארצעי
 נכנסו לפרדס אמר המהרש"א עיין פירש"י ותוספת ופירש צערוך כונה פרדס
 צענין ג"ע שהיא גניזה ללדיקים כך אותו מוקוס הוא צערצות . וצק' יסן ונלאתי וז"ל
 נכנסו לפרדס החכמי והיא חכמת אלהית . וכן המוצ"ס הלכות יקודי התור' פרק
 ד' וענין ארצעה פרקים אלו (היינו שצארצעה פרקים דיצר וחכמות הטבע וחכמת
 אלהית) שצמוס ונלות אלו (פירש כסף נשכה חמש המלות לידע שיש אלוה ולייחדו
 ולחצבו וליראה מפניו ולשמור מלותיו) הם שהחכמים קוראים אותו פרדס כמו

שיהיה שם זה , כסאיהם ויהי חזונו סיחור סוף וצ"ה ויהיה שם זה
 שאמרו שיהיה

שאלו חרצנה ככסו לפרדס ואומר כסף משנה ונקרא זה הענין פרדס בטביל צי
 ענינים א' כמו שהפרדס יש צו ויני מעדנים תלוה לעינים ונחמדים למראה ועינות
 מים חיים שהם משוחחים לצ ומרחיצים הנפש כך חלו העינים וכו' . ואע"פ שבדולי
 ישראל היו, וחכמים גדולים היו לא כלם הי' זהם כח לידע ולהשיג כל הדברים על
 צדין . ואומר אני שאין ראוי לעייל בפרדס אלא מי שנתמלא כרפו לחם ובשר ,
 ולחם ובשר לידע האקור והמותר והיותר משאר הנולת שהרי אמרו חכמים דבר
 גדול מעשה מרכזה ודבר קטן הווייה דאצי ורצא אעפ"כ ראויין הן להקדימן שהן
 מיישצין דעתו של אדם תחילה וכו' . צקובה אמרו על ר' יוחנן בן זכאי שלא
 הניח דבר גדול ודבר קטן . דבר גדול מעשה מרכזה ודבר קטן הווייה דאצי ורצא
 אומר הכסף משנה שהרי הדרוש של מעשה מרכזה הוא הצורה יתעלה צין לדעת
 חכמי הקבלה וצין לדעת חכמי המחקר . והמורה בפתיחתו כתב וכבר צארנו וזכרנו
 זהם שמועסה צראשית היא חכמה הטבע ומעשה מרכזה שהיא חכמת אלהים .
 והרש"א ז"ל אחר שהגידו לו שפילוסופי זמני יזיקו בלימוד הפילוסופיה לדת תורת
 משה , כתב : אפי' להם לצדיות מעלצונה של תורה כי רחקו מעליה הקירו המלכפת
 והרימו העטרה איש מקטרתו צידו וישומו קטורה לפני בני יון וקטורה . לא הכירו
 פנים צושפט אלל הצכירה ולפני העטירה נחנו ונשפט הצכורה וכו' וגזרנו וקבלנו
 עלינו ועל זרענו ועל הנלוים עלינו לצל ילמוד איש בסקרי היונים אשר חצרו בחכמו
 הטבע וחכמת האלהים והיום ועד חמשים שנה עד היותו בן חמש ועשרים שנה .
 ואחרי אשר כתב אליו המליץ הצדרשי תועלת הפילוסופיא באמונה , כאמרו שם
 מוועלת הפילוסופיא צטול מה שהאמינותו קלת הקדמונים והיא דעת אמרו צו שהנפש
 תתגלבל ומגוף אל גוף (אשר הגאון סעד"י צסי אמונות מאמר ז' פ"ו ג"כ . ונחיש האמונה
 הזאה וכן העקרים) (מ"ד פכ"ע) וכן האמונה צכשוף סכתצ שוציא להקרת הצטוחן צאל
 ית' , קצל הרש"א דצרי צחוף השוצוחיו ונענע לו ראשו . כמו סכתצ צעל
 תולדות אדם : והנה אין גם אחד צכל המשכילים שלא ישפוע שצרי החכם הזה
 מלאו הן צעיני רצינו שלמה צר אדרת כי החכם הזה הרצה להפליי שאם יש סגבה
 דצדריו שיפקה רצינו את עיניו כי מפיו הוא חי ואלו מלא רצינו עול דצדריו היה
 מודיע לו ולכל צית ישראל ראו כי רעה נגד פניכם צוכתצ האיש הזה . אולם רצינו
 החריש ולא ענה דצר על זה , היא כדמות ראה גדולה סנתקצל צרטון דצרי עכ"ל . גם
 הצאים אחריו , הרש"א כתב צהשוצה כלל כ"ה ואף שלא ידעתי מוכמה חילוכית שלכם צרוך
 רחמאל דצ"צין וינה : כונחם היתה לצ"ש מואהצתם את התורה , ומדאגה דצד פן יצוא
 העם לידי כפירה צהשענם עכ צינתם . כאשר אור הכותצ מוכת מגילה פ"א דצד דצרי
 העקרים שמוכה העקרים מדהנו מה זה עקר ושרש אומר : ואני צהווי לא הלכתי
 בצדולות , ואין לורך לחקור אם הוא עקר ושרש . והנה הוא כאשר הצאתי שחכמינו לא
 אקרו לימוד החכמות כאשר אור צעל מנרת המאור : אמרו חכמינו מנעו צניכם מן
 ההגיון ולא אמרו מנעו עלמיתם שלא מנעו רצותינו לצוס אדם מלידע צכל החכמו
 שהיו צעיניהם דצר גדול ואשר נמלא קועה פ"ט ושלל ילמוד אדם את צנו יוכית
 פירש צרטורה חכמות יוכית והם רמזים וחדות שהיו להיונים , לא היה מכירים

בהם אלא הרגילים בהם , ואמרת דעתי קו הנקראת מיטהאלאביע . וכן בעירובין
 דף נו"ט פרק"י חכמת יוכית לטון חכמה שמדברין בו בני פלטרין ואין שאר העם
 מכירים בו . והנה נראה עין צעין אם נקרא חיי חכמינו כי הם אהבו החכמות
 וכל דור ודור קמו גדולים חקרי לב לקשר התורה והפילוסופיה בקשר אהבה כאשר
 כתב בספר מיוחד החכם דאקטר בער דרעזדען ז"ל קורות הפילוסופיה באומנתו
 ואשר לבו לפון מהסכל על כן לא ירומם עושהו וישנה החכמה . כאשר עתה
 בזמנינו ראיתי צבית ישראל סערוריה סירצו את דורטי החכמה ויכנו אותם
 אפיקורסים לכן ירחיקו אותם מהסתפח בנחלת ה' כאשר ראיתי רבים עם ילדי
 ככרים יספיקו אם יראו כי שוואים הם יען ילמדו ספרי הרמזים והצ"ע וכדומה
 אשר בלדק שאל הדרטי באגרתו להרשב"א , ואיך יקרא מי שיאמין בדעות היקרות של
 הרמזים ויין ואפיקורס . וזאת היתה להם מאשר נעלם מאתם קורות ישראל ואיך היה
 צנו חכמים גדולים אשר התאמלו בכל עז לעשות שלום בין התורי והפילוסופיה בהראותם
 כי הנה שניהם נחוכים מאת ה' החוכן לאדם דעת . הן אמת כי לא כל הרולה ליעול את
 השם יצא ויעול ואין סכל כל אדם מוכשר לחכמות הרמות , כאמרו ראמות ובזים לכסיל
 חכמות . לכן אמרו ציורי דעה הלכות ח"ת הפסק דין צמס הריצ"ש ותלמידי הרשב"א
 שרלו לחזק התורי בצביל שראו שהדורות הולכים ומתמעטי ודלים וכל איש אך לצלע כל
 מנצחו : ואין לאדם ללמוד כ"א מקרא ושנה ובגרא והפוסקים המושכים אחריהם
 וצוה יקנה העוה"ז והעוה"צ חבל לא בלימוד שאר החכמות (ריצ"ש ס' מ"ה ותלמידי
 רשב"א) ונו"מ נותר ללמוד באקראי בשאר החכמות ובלבד שלא יהיה ספרי מינים
 וזהו נקרא צפי החכמים עיזל צפרדס . וכתב הש"ך ולפענ"ך פרדס הכז"ר כ"ב
 חכמת הטבעיות . והנה כאשר נחקר בקדמוניות ונבוא עד דור אבותינו הקדושים
 בראה כי אהבו החכמות . ר' יהודה הלוי אשר חזר ספר הכוזרי כתב עליו קדר הדורות
 דף ע"ט ר' יהודה הלוי חכם מופלג בכל חכמות והוא היה מפורר ומלץ בעים
 סירי הרבה . ועל ספר הכוזרי כתב מאור עינים פל"ו שהוא מלא ברכת ה' בדיעו
 אומיות אשר כל יהודי כאמן בצריתו יאות לו ללמוד ואזהרה השמר פן תעזב את הלוי
 והחכם התורני רש"י ז"ל אשר שמו היה ר' שלמה ירחי צר ילחק מעריות
 לרפתי חי ס"ד שנה וכתב בספר יקוד עולם פרק"י היה
 מוכנה פרטנדא ר"ל מפרט הדת וכראה צושנה המקבל שדה מחברו פרק"י
 ה"י חכם בחוכי . ובס' שפתי ימים סוף אות ר' כתב פרק"י ה"י חכם ברפואה
 דראה ספר רפואות שלו כ"י . ובסדר הדורות דף ע"ו ר' ילחק ככר ר' שמואל כגיד
 ה"י פייטן גדול וידע חכמות יוכית ובספר הדורות להחכם גרעטן רבים היו גדולי
 ארץ אשר על שרטי החכמה התחקו תולאם שמה בספריו איש על דגלו העומד
 לכס . וגם למדו לטוות שומת כי גם הסנהדרין מלוויים ה"י לשמוע שבעים לשון .
 ואמרו חז"ל ירושלמי מגילה פ"א ארבעה לטוות נאים שיסתמו צהן העולם ואלו
 הן : לעז לזמר , רומי לקרב סורסי לאילי"א (לקינה) עצרי לדור , בשלשלת הקבלה
 כתב על ר' עקיבא בן יוסף והי יודע ע' לשון . כנראה ברש"י פ"ק דסנהדרין
 (ובוס' שבת פ' צוה אשה קר' עקיבא עשה משתה בנשואי צנו ועל כל כוס וכוס

שהציח ה"י אומר חמורא וחיי לפוס רצנן וחלמידיהן . הנרא' שאמר כן ופני קלא
 כצרא יין אלל לנחם אזילים ע"כ אור חמורא לת"ח צצית המנחה ולא צצית אלל
 לכן אומרים לחיים לטהות צצית שומחה לחיים ולא צצית אלל . ר' שמואל ירחיבאי
 וזרע עלי רופא לרצונו הקדוש כנרא' צצ"ו פ"א וכתב צספר שלטלת הקבל' שהי'
 חכס צתיר' וצחכונה יוכית . רצונו קעד"י גלון שהי' וזרע ר' חניכא בן דוקא .
 ר' שלמה בן גבירל הי' צין הרצנים אחרי הגלונים וכתבו עליו ר' שלמה בן גבירל
 הי' חכס גדול מדקדק ונשורר נפלא וחכס בלשון יוכי . ר' יהוד' הלוי משורר גדול
 בן כ' שנה הלך לארץ ישראל כנרא' צפיעיו . וקבלתי וזקן כן נוספר בעל שלטלת הקבלה
 שצהגיעו לירושלים קרע את בגדיו והלך בקרקוליו על הארץ לקיים וזה שנאמר כי
 רבו עבדיך את אזניה . והי' אומר הקנה שחצר ליון הלל תשללי , וישמעאל אי'
 לצט קכאה עליו והלך אליו צסוקו וירמסו . אחר הרד"ק הי' הסר דון שלמה
 בן דון יוסף . והי' איש חכס גבור ונלחמו ופילוסוף גדול ושימושו מלך פארטובל
 לראש על כל חילו מהפרטים ורוכצי קוסים . החכס ר' יוסף אזולעפיע והחכס ר'
 מאיר אזולעפיע הסר דון ילחק אזרצנ"ל והחכס ר' נוסה כרצוני הרלצ"ג והר"ר ילחק
 ערומעל וכהנה ידעו לטויות וחכמות . והחכס יס"ר נוקדיה צוכתצ אחוז כתב : וללמוד
 לטויות יכלה ילדותו ושחרותו ואז יהי צקי צבעה לטויות יהי וינו כאה להנהגה
 ואדנות : וצספר נתיבות עולם על הסוף קי"י כ' כתב : וזה הוא זה לאסור לי המודצרים
 ושלל לדבר רק בלשון הקודש וזה מן התנוה שהרי התורה נחפרטי צצעים לטון .
 והרצ ר' יהודה הלוי , רצנו צחיי החסיד . והרמז"ס כתבו ספריהם בלשון ערבי . ועי'
 לטויות האומות כצין וולות לועזות הצלות צמודרשים ואגדות גם צרטי וצפירוש
 המנחה לר"ע מצרטורה אשר העתיקם לטפת אשכנז חכס זוננו : ונאלל שקלים
 פ"ג יוכית כתב צהן אלפא ציתא גמולא אור הרצ צרטורה יוכית כתוב עליהן היר
 רגילים ציוכית נוסרם דכתיב יפת אלהים ליפת ויטכן צאהלי טס . יפית
 טל יפת יטכן צאהלי טס . ואין לך לטון יפה צצני יפת כנו לטון יון . ואמרו
 מבילה פ"א : צדקו ולא יכולה התורה להתרגס רק יוכית . וציערת דצט ח"א דף
 י"ז וצזה טצין מה דהי' ציוני חלמי טציקט להעתיק לו התור' יוכית ג' יוים חטך
 דהא צכניקט ישראל לארץ כתבו כל תורה על אזנים צאר היעצ צע' לטון לנען
 ישמעו אומות וילמדו ואמרו דלכך נענשו ונגזרו לטריפת סיד הוילל ולא לנודו כנצואר
 צפרק אלו כאורין אונס יטוב הקוטיא זו הוא כך דודאי תורת ה' תנויו וכתבת
 להעתיקה צכל לטון דהיינו כשהוא נעחקת כדן וכתב וכשהוא נעחקת צזיוף וצטעות
 זו היא איסור גמור . וזה שהי' חוטך ג' יוים שהי' קשה להס להעתיק התור' לצל
 יהי ח"ו דבר כוזב . ווכ"ט צזוננו אשר צעו"ה אין חתנו יודע עד מה ואפילו
 פירוש פקוק אחד על צוריה אין צידם . הנה נראה מודצרי הרצ ר' יוכתן וכאשר
 נראה דצרי הרמז"ס על המנחה קייג לחכמה שתיקה שאין טוס איסור צלימוד לטויות
 ואדרבה החיוב על כל איש ללעז וקראי קודש צכל לטון טשווע , צפרט צדור דעה
 בדורנו אשר נעחקה התורה ונחכמי ישראל צאר היעצ , וצלעדי העתקתם נוסט חטך

החייב

החיוצ על כל איש ישראל ללמוד חכ"ך עם ציבוריהם והעתקותיהם אשר הנה ע"פ חקי חכמות הלשון והקדוק . גם נחצרו הרבה ספרי ווסר צקפת אשכנז ואמר יערת דצט ח"א דף ו"ד : והעיקר פילמוד כל אדם הן ת"ח הן ע"ה איש ואשה דף א' צכל יום ווספרי ווסר כל אדם לפי ענינו , פל"ה או שאר ספרי ווסר . וכן מה שהיא צלשון אשכנז כי הרבה ספרים צל"ה איש פיהם ווסר גדול למאוד אשרי אדם ההוגה צהן וזה יהי לאדם ונוט לחומה צלורה שלא צקל ילכרהו ונלך זקן וכסיל כי תחצולותיו רבות. והנער וידיעה לטובות לוועזות לא ידע הדקדוק וההגיון ע"ד השלמות וכודע לכל ווסכיל הכרח ידיעה הדקדוק וההגיון להצנת התורה וספרי חכמינו חוץ פרש"י רצ"ע וכדומה כאשר ער הרד"ק : אשר למד ותורה לו לקנין ולא למד יסוד דקדוק ולא צן כחורט אשר ינהג סורים וידו ונצלי מלמד ודרבן . צלי הגיון לא יצין הקורא הספרים המדברים צרונו של עולם . כמורה , כוזרי , חו"ה וכו' . וצספר המלות להרמז"ס כמלא צטרט הסמיכי הרבה מחכמות ההגיון אומר שמה על מלות ז' "אלא על כד חקרן המלרף" לא יוצו דצריו צלי חכמות הגיון וכן לא יוצו רוב דצרי חוקי יו"ע צלי ידיעה הדקדוק . כגון תרומות פ"ע ווסכה ה' צד"ה לגנה . טציעית פ"ג צד"ה שלט וורציות , פסחים פ"ה וסס פ"ג צד"ה אלו עוצרין . אצות פ"צ צ"ה צור קיד וסס על הוסכה דרך יסרה . ווסכת עטרה דצרים כצראו צד"ה פי הארץ . וצצא קומא ווסכת ארצעה אצות צד"ה כזקים לשון הר"ן כל כזקים . צ"ו פ"צ ווסכה ע"ו אצירתו ואצירת אציו צד"ה של רצו קודמות . ווסכת קנים פ"א צד"ה קנים . וכדומה הרבה . הנה הראת לדעת קורא נעים גדול תועלת ידיעה קורות עם ישראל צרת ודין ואיך אף צלימוד לטובות וחכמות סס ישראל לתפארת צעיני העמים ואיך כל חכמינו צדורות עצרו אהצו החכמות ודרקו אותם . וצומאמרים הצאים כרדפה לדעת תעודת האדם צתצל ונחורת ה' ללמד כי אף צה ועס החכמה יחד יסיג האדם האוסר האמיתי צזה וצצא והחכמה תחי' צעליה .

העולם והאדם

כי אראה שמים מעשי אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעשרהו (תהלים ח)

כי נטא אל שמים עיכינו , נראה שחקים כי רמו , קוי מרחקם ומרחצם אין חקר , וכדע אלוה סס לשונם אהל צהם . צוראיהארץ ולאליה . עוסה עס כקיל וכימה . הירח וכצבי אור ומזרות אין מוספר עם גדודי אלפי סלאן , הור

חוב שנים יחלך , רוכזי ערבות יה שמו לפניו רבזה הארץ , הודו על ארץ ושנים
 לזא הסנים לו משתחווים בהדרת קודש צרן יחד ככזי צוקר ויריעו כזי אלהים
 מתהלתו ונלאה הארץ ושני שנים - ואל ארץ כזיע גיא ההריגה עמוק הכזי ארץ אוכלי
 יושביו עליה בן אדם יליר אשה קרוץ ומחומר , יחוש כזזה חלוש הילורים , כמחורו נח מחו
 עליו , ולא נוכל להתאפק לחוס ולחמול על חלשותו , הוא רודה בכל , ויר כל
 זו , הוא יסור על חיתו טדה ובהמות מדבר כורא , יקרא להם חיתו ארץ קרצו
 אחיו , וילודם ברשתו אשר עומן , וכנף רכנים אשר תחת כל השנים קורא להם רדו
 ופתאים אחריו ינהרו להציאם בכלוב , על שחל ופתן ידרך ירום , ועל חור פתן ירו
 הדה כצון לחם , וגם קל הוא על פני וים צעצרו עם לי אדיר לקלות הארץ , הן
 יסליך צוים חבה יפרט וממרתו צמולה איה חיות קטנות עם גדולות , יגרם צחרמו
 ויאקפס צמותרו , ילכד צחרמו לויחן זה לשחק צו , כל הוסת תחת רגליו מושל
 בכל שכיות חמדת תכל , כצעו לפניו ונלפניה עד תכלית אור עם חשך ירד , עד
 מעלמות יוליא אור . ויתן לכסף מולא , ומקיס לזה צ יקו , יחשוב ומקום ספיר
 אצניה , ועפרות זה צ לו לנלא ציתו עוז , וכל תכלית הוא חוקר , יסיס צמים
 עזים כחיצה ומדבר לאגם וים כל הר יספל וכל גיא יכסא לפניו , יסיס ומעקסו
 למישור , יאחו בהרים ויהפכס ויחליף צקעות לגצעות , כלצוש יחליפס , צארץ ליה
 יכוכן עיר מושב , ויחשוף יערות לו , כצוד אומר כלו , ולו לצדו נכסה הארץ , כאשר
 אומר ונכעיס זמירות ישראל :

השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו)

והמריץ צראותו גדולתו אור : הן האדם הלו היה בתכל כאחר מלצא
 מרוס צמרוס , לצצו ווכי יס רחצו גדותיו , יפרט ככפיו לחימן צחדריו
 סתום יגלה , יאסף צחפניו גלילות הארץ וצמעלמוו שחקים . ואנחנו כראותינו כל
 הכבוד הזה אשר לאדם הן כשתומס למחזה טדי כחזה , וחדה לא כצין לה . אך לאלהים
 פתרוכה , איך האדם הזה ה' אור עליו לטכון צערפל , והאנוש האנוש עד מאד
 הצל גם היא מראשית היותו עד אחריתו . צגיתו מוצטן צהגיעו לגבול חוף ים
 העולם כראשו ילד צוכה לא ידע ווי הצילו הלום , לפון לצו ונהסכל על מחקורו יחסר
 לו , ועל אנו ילדתו כשלח מרחס ותלפנהו חודש ימים , יס צ אחת עד יגמל ,
 ואחרי אשר תחלתו תקכהו ותרחלכו לונשעי מכלאתו ויגדל הנער ינסה רגליו ללכת
 והנה על טצכה יתנוך , יסחה לטחות צים רצ ונלילה , יפרוש ארצות ידיו ולא ידע
 כי האורצ יוסב צחדרו . ימי מוגוריו הונעטים ורעים גז חיס יעצורו כמו כחל ברפס
 זרמתס טכה יהיו ותלות לצ כתנו לך אך ימותתהו וילירו הרעים מנוער ילרו לו ויליקוהו
 עד הקיץ מוסכתו כי ערצה לו ויקוץ צחיים , כסוכצ צראש חצל כדף מוגל חל גל
 כצוך כככזי יס , יהנו גליו וכמעט אכיתו חקצה להסצר על כפיים וסעיפי סלעי איתן
 כי תחוג ותנוע ונהמית רבגי לצצו אשר כים כגרש לא יכלו הסקט . (צמדש
 רצה : וירא אלהים כי טוב זה יום הויתתה . משל לטני ספינות אחת פורשת לים
 ואחת

ויחחח צלח צטלום , וידוע כי עולם הזה משלו לים סוער , והאדם לקפינה
 המוטפת צים , אשר על זה נשא המליך משלו ויאמר : העולם ים זועף רב
 מלולה והזמן גסר רעוע צכוי עליו , ואתה צן אדם על כרחך אתה חי הולך
 עליו . וזה יר לב האדם מלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד , סולל
 יוליכהו על תהום מאויי לצב עד למלך צלהות יוצילהו העומד על הפרק להכרית
 פליעיו . וכמעט עד ארביעה הגלים יפתחו לועם לצלוע אותו ואת כל היקים
 אשר צרגלו , ויאמר נבגרתו מארץ החיים (תמותה רשע רעה) . אולם צחמלת
 יולר האדם נותן נשמה לעם , לחוף ימים יסכן מגדל עז טס ה' וצפעל וצחן
 בר אלהים לא יכזה הוא יאיר נתיצתו , לאורו יסע וילך עד יאספהו כצוד
 צוראו , ובר אלהים נשמת אדם אשר נעטרה צחממה ודעה כר לרגלו צליל
 חשך ואפילה מנודה אל חתן למות נפשו , וחפליעיו למען לא הצלעיו
 מלולה . - הן זאת גורל נחלת לדיק לרקות אהב ועל כדיות יקים , אז כרו
 צל ידעך , לא כן הרשעים , צחשך ידמו , כאשר יפרו חק ולא יחמנו תורה
 צלמודה , כאשר אמר המליך : וצהעצו שמירת חזרת כתב הדת השאר עם
 הזמן כנודר יחיד צמדצר נורא , ונתיצה מעותה , צליל חשך , ורוח סערה ,
 וגסס שועף , צאין משען ומשענה , יחי דרכו חשך וחלקקות , ומללך ה'
 רודפו , וצמה יושע חיפה . - הן לא רבים יחמנו , צני חלוק ראיתי כרצם כן
 אהבו לחטא , ועל צני אדם הצנתי , והנה הכל קג יחדיו כאלחו , מי זה האיש
 החפץ הפנוקי חלד , אהב ימים לראות עוצ המדומה חשקי מחשכי הנפש , וילך
 ידרש יצקס אושר הנלחי , אין גם אחד עושה עוצ , כי צטרס ידע הנער דרך
 יצחר , האוח אדם ישפכו עליו קיללה ימרחו לחי החמור ציין חמר מלל מסך
 אשר ישתה לשכר נשחת , וחמת פחנים העטה כסוי דצט ישתה ימלה , עד
 כמעט יסוצ אנוש עד דכא ידכה יסוח חחת יד עומל הצחנו , ויפל צעלומי ילרי
 לצו , לולל כח נפשו המצכלת זה כחו לחלוה תישרהו ותטעו לתחיה לצחור
 כתיצות אל מות . והנה טני כמות , כח גוש עפרו אשר אין קלה לגויה , וכח
 נפשו - אשר לא צרעט , כי אס צרות דעה הריחו ציראת טדי , טניהס
 כלים גם רצים ולא נדע למי המה המחנית אשר נפגע צאדם . גלמו כי יראו
 עינינו יסנח לצנו וחגל נפסנו , כי מצטררו כחזה אלוה כוכן צחממה את האדם
 וכפלחים מעטיו צנפסו היודעה עד מאוד . עת נציע כי ה' זוקף כפופים עטה
 האדם יטר , זאת קמתו דמתה לחמר , צמחוגה כחמדה נחארה , ופנת
 למעלה צמחלכו ככר , עיניו לנוכח יציו ועפעפיו ייטרו כגרו כתיצות צלצו
 צדרך חיים למעלה למשכיל . כצוד צת מלך פנימה יחידתו ועפעפי עיניו חוץ
 חלין , ועל מלחו קרני אורה ילהירו , יכהן פאר צללס דמות צורא , צכור
 אלהיו על ראשו חן ימלא . צכל זאת צכל יקר תפארת גדולתו אשר גדלוהו
 מלך טל עולם לחאזה יצקס נפרד מוטוב , אשר לא התיי תפארתו צרדפו אחרי
 ונלחכה כחצוה וכמס . ומה חלק אלוה מועל וכשמת טדי ומרוויס אס הוא
 ימגאל צפת צג ארוחת החצל . - ואיך יסען על ציכתו צועט צמלכו וצחלתיו ,

יצטח על סכלו ולא ידע כי צית עכצ'ס וצנחו . כי סכל האדם נמשל כדמות
 ללפור קטן נאחו ציד כער קטן כוהג צו , צמסכו צפתיל הנעורת לסחק צו
 יפרס ככפיו וינסה לדלות , וזכה אך סוצצ סוצצ סולך , כן על סצצצו חיו סצ
 הרוח ונפס . ומקום סצחו הנה סצים ללכה , כי סכל חקר סצונתו ירע הדרך
 לכגדו , יצקס לעצור ונעשה העולם לפכיו ככוחל . וילחלו אל הקיר (עיין
 עקידה פרשת וילא) הנה כן נודי הרך לפור צן אדם חליר ינחן , אס יאמר חיס
 אחכמה אין לו צעולמו יחר מארצע אמות סל הלכה , ולא ילך צרחה צרמוצות
 הסורה , ינהג צכצדות סכל דצר הקסה אשר יקריצ אליו , ותקוקתו לדעת
 זחה עולל צעיכיו , כי הקסה עלמו לדעת ונה לונטה ונה למעלה , ונה לפכיס
 ואחר כי יחצוכן . כסר אל מלאך ילחוס כגד פרעות כי יסור לראות המראה
 הגדולה , וכמו הסחר עלה , והנה אין יוס אחריו , כי תהי דצר עולמו חליר
 כדצר אשר אין לה סחר , ואיך יתנחס צתצונתו אשר היא לא נוחמה על גורלו .
 כי יעמוד לקן לידע סוף וקן הפלחות יקן צאימים , כי אין קלה למונעים אשר
 ילאו לסטן לו . תחות רעות ומכאוצי פלעי נאמכיס יעלרו צעד כרוצ צינתו
 לרכוצ צותי המדע . וכפשו היודעת הן הוא רק המאור הקטן למוטלת הלילה .
 להאיר ליל חלדו . צהראותו לחוט כי חוט הוא פחת ופח צהס יפל חכמתו
 תחצלע כי יצא לראות כצלע את הקודס . צין לילה היה , לילה אחר הרה
 בצר , וצין יוס לדתו ויוס מותו , או לילה אצר , וערצ צו ימולל ויצק . ונה
 תועילהו אורו זחה אשר חופיע עליו , ונה צלע מצינתו כי רק תראה צתוך הזמן
 כצצכה נקפא , והנה אחרי עורו נקפה עיפתה כמו אופל . - יצק חליר
 כצל לין כן הקות אכוס אצדה כי ימות בצר , אוי ווי יחיה מוטמו אלה על
 לצו , כי האדם הנעטר צחכמה ודעת כמות הצהמה ימות , וכמקרה יקרה
 אותו , תחת לאלים יסכן , וכל עוד נסמותו צו , תחות אין מספר יעצרו
 אותו על דעת קומו , יהמו יחמרו בלי מוסכיות לצצו , ויגרסו רפס וטיט עפרות
 חומרו אשר לא יחצוס , ויפלעו אותו צמכות חדרי צטן אשר לא זורו ולא חוצסו .
 עי זה יחוד חידתו , ווי יקוס קערה לדומה להסקיע המיח נפס האדם , להגיד
 לו ונה העודתו צחצל ארלה , לנוי חונדה כל הכצוד הזה , ווי זה הוא ואיזה
 הוא יורהו צדרך יצחר , ווי חכס ויצן אלה אשר רק כי נצא אל מוקדסי אל
 בצניה לאחרינתו .

[Faint, mostly illegible text visible through the paper from the reverse side of the page.]